

چکیده

پژوهش حاضر که به منظور بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی، انجام شده است، پس از طی مراحل مقدماتی و مرور مبانی نظری تحقیق و مشخص شدن مدل تحقیق و سپس فرضیات آن تدوین گردید و سپس اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون این فرضیات از طریق پرسشنامه از یک نمونه ۱۰۵ نفر از دانشجویان، کارکنان و اعضاء هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان بوشهر می باشد که به روش تصادفی ساده انتخاب می شوند. جمع آوری گردید و با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و هم چنین روش‌های آمار استنباطی مانند ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شدند که نتایج آن به شرح زیر می باشد:

با توجه به نتایج پژوهش همه فرضیات تحقیق تأیید شد بعبارتی بین (عوامل جمعیت شناختی، رسانه های جمعی، تعهد دینی، تعهدات فرهنگی) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه مثبت و معنی داری برقرار می باشد.

کلید واژه:

سرمایه اجتماعی، جمعیت شناختی، تعهد دینی، تعهدات فرهنگی، اقتصاد مقاومتی

بررسی عوامل موثر بر تقویت

سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد

مقاومتی

عبدالرسول افراسیابی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد دانشگاه پیام نور استان بوشهر

Alirasoolafra@gmail.com

مقدمه

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نو در جامعه شناسی است که امروزه مورد توجه محافل علمی قرار گرفته است. این مفهوم اولین بار توسط یک معلم جوان به نام هنیفن در ۱۹۱۶ به کار برده شد، اما مورد استفاده چندانی قرار نگرفت تا اینکه در سال ۱۹۹۰ توسط جیمز کلنن دوباره مطرح شد و سپس مورد توجه اندیشمندان همچون لوری، فوکویاما و مخصوصاً رابرت پاتنام قرار گرفت و تا به امروز مطالب گسترده ای در سطح جهان در باب مقوله سرمایه اجتماعی نگاشته شده است. در ایران نیز چند کار ارزشمند درباره سرمایه اجتماعی توسط محققینی از جمله غلامعباس توسلی، الوانی، ناطق پور و فیروز آبادی، کیان تاج بخش و دیگران انجام گرفته است. هرچند شمار پژوهش هایی که در این زمینه در ایران انجام شده هنوز بسیار اندک است و می توان گفت سرمایه اجتماعی مراحل اولیه رشد خود را در ایران می گارد.

سرمایه اجتماعی متغیری کلیدی است که باعث ایجاد همکاری و اتحاد بین مردم می شود. وجود چنین سرمایه ای فواید متعددی برای جامعه دارد که یکی از آنها فراهم ساختن مقاومت بهتر کشور در برابر تهدیدات بیگانه است. هرچند که مشاهده سرمایه اجتماعی در جامعه بسیار آسان است اما اندازه گیری دقیق آن دشوار می باشد چنانچه تعداد سازمانهای غیر انتفاعی یا افراد شرکت کننده در این سازمان ها را به عنوان معیاری از سرمایه اجتماعی در نظر بگیریم، راهکارهای دولت برای افزایش سرمایه اجتماعی تا اندازه ای مشخص می شود. یکی از ابزارهای مهم برای دولت ها در این زمینه نظام آموزشی کشور است. علاوه بر آن دولت ها با تولید کالاهای عمومی می توانند بر سرمایه اجتماعی اثر گذار باشند. دفاع از حقوق مالکیت و امنیت اجتماعی از

مهمترین وظایف دولت هاست. هنگامی که مردم نگران امنیت شخصی خود هستند، نمی توانند همانند دیگران در فعالیت های خیریه شرکت کنند. دولت ها با گسترش ندادن بیش از حد فعالیت هایشان یا به زبان دیگر مانع نشدن از فعالیت بخش خصوصی می توانند انگیزه

مشارکت با یکدیگر کاهش می یابد. گسترش سازمان های فوق علاوه بر افزایش سرمایه اجتماعی با کاهش مسئولیت دولت، منابع آن را برای انجام سایر فعالیت های دارای اهمیت آزاد خواهد کرد. بی شک باید پذیرفت که بی توجهی به سرمایه اجتماعی و متعاقب آن سرمایه انسانی منجر به خسارات جبران ناپذیری در جامعه خواهد شد و اینجاست که دولت ها باید نقش قابل توجهی برای رشد و توسعه دولت سرمایه گذار «سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی» به عمل آورد. زیرا سرمایه اجتماعی می تواند کلید توسعه باشد. موضوع سرمایه اجتماعی از جمله مواردی است که در ایران کمتر به آن توجه شده است و طبق بررسی های انجام شده سرمایه اجتماعی کلید توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در هر جامعه است (شیخ پور و مهدی زاده، ۱۳۹۲: ۱-۲).

۱. بیان مسئله

با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی هدف این مقاله، بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی می باشد. اقتصاد مقاومتی مبحثی در اقتصاد است که مشخص می کند چگونه اقتصاد قادر است در مقابل ضربه های مختلف مقاومت کند و در عین حال از این ضربه ها آسیب نبیند. اساس اقتصاد مقاومتی مبتنی بر مقاوم سازی، ترمیم ساختارها، قوانین و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است که با تدوین یک استراتژی علمی و کارشناسی شده و بازتعریف فلسفه وجودی نهادها و قوانین اقدام به حذف موانع رشد و توسعه، حذف دوباره کاریها و به نوعی هرس کردن ساختارهای اقتصادی مبادرت کرد. تا از یک بدنه ی چابکتر و هوشمندتر در مقابله با مشکلات برخورد شد و منفعلانه در برابر اتفاقات منفعل نبود (شیروانی و مرادی، ۱۳۹۱).

به تعبیر رهبر انقلاب (۱۳۹۲) نخستین ویژگی اقتصاد مقاومتی استفاده از فرصتها برای تولید و مقابله با تهدیدهای، خارجی است. اقتصاد مقاومتی، اقتصادی مبتنی بر برنامه ریزی راهبردی است که بر اساس ارزیابی محیط بیرونی و داخلی به تغییر ناگهانی وضعیت خود می پردازد (حسین زاده، ۱۳۹۲). رهبر انقلاب (۱۳۹۲) اصول ایجاد اقتصاد مقاومتی را در دانش بنیان شدن اقتصاد دانسته اند. ایشان در فرازی از سخنرانی های خود توجه به دو بعد درونگرایی و برونگرایی در استقرار اقتصاد مقاومتی را یادآور شدند. ایشان در بعد درونگرایی به فعال سازی نیروی انسانی کارآمد داخلی (سرمایه اجتماعی)، رشد بهره وری و توجه به عوامل تولید و شناسایی و به کارگیری ظرفیتهای تولید توجه فرمودند. و در بعد برونگرایی توجه ایشان به توسعه همکاریها بین کشورهای منطقه بوده. همچنین ایشان به برخی از عوامل اجتماعی چون عدالت اجتماعی، تقویت فرهنگ جهادی توجه کردند. به نظر میرسد توجه به عنصر سرمایه اجتماعی جز ملزّم به اقتصاد مقاومتی است که در بیانات رهبری معظم انقلاب نمود دارد.

ایشان سرمایه اجتماعی را به دو نوع نهادی (ساختارمند) و ارتباطی (غیر ساختارمند) تقسیم کرده است. الوانی و شیروانی (۲۰۰۶) در تعریف سرمایه اجتماعی به پیوندها، ارتباطات میان اعضای یک شبکه به عنوان منبع باارزش اشاره دارند که با خلق هنجارها اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضا می شود. فوکویاما (۲۰۰۰) به نقل از فتاح ناظم (۱۳۹۲)، اعتقاد دارد کوتاهترین راه برای ایجاد سرمایه اجتماعی توجه به آموزشهایی است که برای ایجاد ارتباط و وحدت مشترک بین نهادهای موجود در جامعه تجلی می یابد. پورمان (۲۰۰۰)، عناصر اعتماد اجتماعی، شبکه های اجتماعی، همکاری و مشارکت، همبستگی و مشارکت داوطلبانه را از اجزای سرمایه اجتماعی می داند. مایر به نقل از کندلاند (۲۰۰۰)، به نقش آموزشهای دینی در ایجاد سرمایه اجتماعی می پردازد. خضری (۱۳۸۴) به نقش سرمایه اجتماعی در کاهش فساد در جامعه اشاره دارد. سویزی و محمدی سرمایه اجتماعی را یکی از عوامل اصلی در فرایند توسعه اقتصادی میدانند و اعتقاد دارند تمامی الزاماتی که در توسعه نقش دارد را در خود جای می دهد. این محققان بین سرمایه اقتصادی و سرمایه اجتماعی رابطه ای دوسویه ای را مشخص و الزامی می دانند. در هر صورت اعتقاد پژوهشگران این است که سرمایه اجتماعی راهی است برای پل زدن بین دو دیدگاه جامعه شناسی و اقتصادی و تبیینی از توسعه اقتصادی است که بالقوه غنی است (سویزی و محمدی، ۱۳۹۲).

استرین و همکاران (۲۰۱۶) به نقش سرمایه انسانی در ایجاد سرمایه اجتماعی و تجاری اشاره می کند. با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی، اقتصاد مقاومتی از طریق توجه به سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری نیروی کار جامعه محقق باشد، منظور از نیروی کار تمامی منابع انسانی است که به صورت بالقوه و بالفعل در عرصه صنایع، بازار و سازمانها حضور اجتماعی دارند. با توجه به مطالب عنوان شده این پژوهش درصدد بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی می باشد.

۲. ضرورت پژوهش

این مقاله درصدد بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی می باشد. چند سالی است که نظریه اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری مطرح شده است. پرداختن به این موضوع به دلایل مختلف امری مهم و ضروری است. از یک طرف دشمنان ملت ایران تلاش دارند تا نسبت به در هم ریختگی اقتصاد ایران اقدام کنند و از ناحیه اقتصاد، ضرباتی را به ملت شریف ایران اسلامی وارد کنند و از طرف دیگر مقاومت در اقتصاد نسخه ای کارساز برای عبور از این مرحله است. از سویی دیگر موضوع اقتصاد مقاومتی موضوعی بسیار بدیع و جدید و بکر است و تجربه منتشر شده مکتوبی در مورد آن وجود ندارد و قاعدتاً باید جوانب آن بررسی و مورد توجه قرار گیرد. از منظری دیگر برای کشور جمهوری اسلامی ایران که مصمم است اقتصاد تک محصولی و مبتنی بر درآمد نفت را متحول نموده و به سمت عدم وابستگی به نفت حرکت کند، موضوع اقتصاد مقاومتی یک راهکار و نقشه راه سازنده است (سلیمانی، ۱۳۹۶).

یکی از زمینه های مهم تحقق مهم اقتصاد مقاومتی اتکا به سرمایه اجتماعی است. اعتماد، انسجام و مشارکت سه رکن اساسی مفهوم سرمایه اجتماعی است و اگر بخواهیم این مؤلفه ها را در حوزه اقتصادی مورد بررسی قرار دهیم باید بگوییم فضای اقتصادی باید فضایی امن باشد و وحدت رویه در حوزه تصمیم گیری برقرار باشد. با توجه به پیامدهای مهم اقتصاد مقاومتی برای جامعه و نقش سازنده سرمایه اجتماعی در تحقق اقتصاد مقاومتی پژوهش حاضر در صدد بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی می باشد.

۱.۲. اهداف تحقیق

هدف اصلی:

بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی

۱.۱.۲. اهداف فرعی:

- ۱- شناسایی رابطه بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی
- ۲- شناسایی رابطه بین رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی
- ۳- شناسایی رابطه بین تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی
- ۴- شناسایی رابطه بین تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی

۲.۱.۲. فرضیات تحقیق

- ۱- بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲- بین رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳- بین تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۴- بین تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.

۳.۱.۲. سئوالات تحقیق

- ۱- آیا بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد؟
- ۲- آیا بین رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد؟

۴- آیا بین تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد؟

۲. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی انتظارات کنشی است که درون یک جمع وجود دارد و براه‌داف اقتصادی و رفتار پیگیری اهداف اقتصادی تأثیر می‌گذارد، حتی اگر این انتظارات کنش به سوی فضای اقتصادی جهتگیری نشده باشند (پورتزو سنسبرنر، ۱۹۹۳؛ به نقل از مهدوی و خلیلی، ۱۳۸۹: ۱۲۴).

۱.۲.۲. اقتصاد مقاومتی:

متغیرهای مستقل در پژوهش حاضر عبارتند از عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی نظیر (سن، جنس، وضعیت اشتغال، رسانه‌های جمعی، تعهد دینی، تعهدات فرهنگی) است این متغیرها در سطح عملی به وسیله پرسشنامه محقق ساخته در مقیاس فاصله ای رسانه‌های جمعی با گویه‌های (سوالات ۱ تا ۶ پرسشنامه)، تعهد دینی (سوالات ۷ تا ۱۰ پرسشنامه)، تعهدات فرهنگی (سوالات ۱۱ تا ۱۸ پرسشنامه) سنجیده می‌شوند.

متغیرهای وابسته در پژوهش حاضر اقتصاد مقاومتی است که این متغیر در سطح عملی به وسیله پرسشنامه محقق ساخته با گویه‌های ۱ تا ۱۸ در مقیاس فاصله ای سنجیده می‌شود.

۳. ادبیات تحقیق

۱.۳. اقتصاد مقاومتی

۲.۳. اقتصاد مقاومتی از نگاه مقام معظم رهبری

اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب پذیری اش کاهش پیدا کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۶/۲).

۱.۲.۳. تعاریف دیگر

برخی از تعاریف دیگری که صاحب‌نظران در رابطه با معنا و مفهوم اقتصاد مقاومتی بیان نموده‌اند، به نوعی توضیح و تبیین کلام رهبری است. نمونه‌هایی از آن تعاریف بدین قرارند:

خوش‌چهره (۱۳۹۱): اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی‌ها و تأکید روی مزیت‌های تولید داخلی و تلاش برای خوداتکایی است. میرمحمدی (۱۳۹۱): اقتصاد مقاومتی مجموعه تدابیر و راهکارهایی است که برای پیشبرد امور اقتصادی در شرایط مقاومت، در همه زمینه‌های اقتصادی به کار گرفته می‌شود.

موسوی (۱۳۹۲): اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار در شرایط کنونی تحریم، و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن، و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت، که قطعاً باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریتهای عقلایی و مدبرانه پیش شرط و الزام چنین موضوعی است.

ایزدی (۱۳۹۲): سیاستگذاری و اجرای برنامه‌های اقتصادی معطوف به پایداری در همه سطوح با فرض فشار همه‌جانبه نظام سلطه. صادقی‌شاهدانی (۱۳۹۱): اقتصاد مقاومتی یعنی این که مردم الگوی مصرف خود را تغییر دهند و از مصرف کالای خارجی به سمت مصرف کالای داخلی حرکت کنند.

رضایی (۱۳۹۲): ایرانیزه کردن سیستم اقتصادی به گونه‌ای که در مقابل هرگونه تحریم و فشارهای همه‌جانبه خارجی به اقتصاد کشور گزند و وارد نشود (اصغری، ۱۳۹۲: ۱۴۳).

برخی هم بر مبنای تفکر سیستمی این گونه به تعریف اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند:

اقتصاد مقاومتی سیستمی است که درصدد است با محوریت توسعه منابع انسانی، انضباط و قانونمندی رشد و پایداری اقتصادی را برقرار سازد (جامی، ایمانی مقدم، تنها، ۱۳۹۱، ۱۸۲).
با توجه به تعاریفی که بیان شد تعریف مورد نظر ما از اقتصاد مقاومتی همان تعریف مقام معظم رهبری است.

۳.۳. مؤلفه ها و ارکان اقتصاد مقاومتی

الف - اصلاح الگوی مصرف

افزایش مصرف و روحیه مصرف گرایی و مصرف زدگی و مصرف کالاهای خارجی در بسیاری از کشورها از جمله ایران به یک معضل غیر قابل حل تبدیل شده است، و به عنوان یک مانع در برابر توسعه اقتصادی در این کشورها عمل میکنند. در حالی که این کشورها بیش از هر چیز به افزایش سرمایه گذاری و افزایش تولیدات داخلی احتیاج دارند که شاخص اصلی توسعه اقتصادی است، ولی افزایش مصرف کالاهای خارجی سبب می شود تا تولیدات داخلی دچار مشکل شود؛ و علاوه بر آن بخش قابل توجهی از درآمد ملی به جای سرمایه گذاری، صرف خرید کالاهای خارجی شود. از این رو اصلاح الگوی مصرف در اقتصاد مقاومتی نقش اساسی دارد.

ب - نظام آموزشی متناسب با اقتصاد مقاومتی

از مهمترین منابع هر کشور، نیروی انسانی آن است. هرگونه تغییر و تحول کیفی، منوط به کارآمدی نیروی انسانی جامعه است. تنها منبع پایان ناپذیر، انسان و ظرفیت های بالقوه او است. بر این اساس، با ارزشترین سرمایه گذاری برای یک کشور، تربیت و مدیریت نیروی انسانی است. این مهم از طریق نظام آموزشی قابل دستیابی است. نهاد آموزش، در جوامع امروزی، همچنان از دو بخش رسمی و غیر رسمی برخوردار است. بخش رسمی آن، مدارس و دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی هستند، و بخش غیر رسمی آن نیز همه اشکال دیگر اجتماعی یادگیری، مثل یادگیری در مجالس مذهبی و کارگاه ها، یادگیری از طریق رسانه ها و... را شامل می شود. امروزه در سطح اجتماع، آموزش به معنای وسیع کلمه با «جامعه پذیری» هم عناست، زیرا هر دو واژه در بردارنده مفهوم انتقال فرهنگ از شخص یا گروه به شخص و گروه دیگر است. وجه بارز آموزش در جامعه نوین، عبارت است از نهادی که تبدیل به یک فعالیت رسمی و صنعتی شده است. اما این که نهادهای آموزشی و تربیتی چگونه می توانند در بهبود اقتصاد مقاومتی نقش داشته باشند، باید گفت: کارکرد نظام آموزشی صحیح و موفق آن است که کودکان و نوجوانان و جوانان یک کشور را متناسب با شرایط و نیازهای تاریخی آن برهه تربیت کند. براین اساس اگر نظام آموزشی، تربیت دینی را در رأس اولویتهای خود قرار دهد؛ با توجه به آن که تربیت دینی به طور طبیعی شامل تبیین و ترویج ارزشهای دینی است، میتواند با فعالیتهای برنامه ریزی شده توسط نهادهای آموزشی جامعه، به منظور آموزش بینش، منش و آموزه های دین به افراد به گونه ای عمل کند که در عمل نیز پایبند به باورهای خود باشند (داوودی، ۱۳۸۶: ۱۶).

در این صورت است که نظام آموزشی گام بلندی را در راستای نهادینه سازی فرهنگ اقتصادی اسلام برداشته است. بنابراین، سرمایه گذاری بر روی این نهاد و ایجاد فرصتهای برابر آموزشی برای فرد فرد اعضای جامعه، آنها را در فراگیری دانشها و مهارتهای موجود، در زمینه تربیت دینی یاری می رساند؛ چرا که جامع هایی که دارای افراد باسواد و تحصیل کرده یا حرفه آموخته متخلق به اخلاق اقتصادی اسلام باشد، در دستیابی به مؤلفه های اقتصاد مقاومتی نیز موفق خواهد بود.

ج - اهمیت دادن به وجدان کاری

وجدان کاری، وجود حالتی درونی در افراد است که آنها را وادار می کند که کار را به کارآمدترین شکل انجام دهند. با پیدایی دانش روابط انسانی، به خلاف نظریه کلاسیک ها، که فرد را تنها از جنبه اقتصادی مهم میدانستند و کارگران را همانند ماشین هایی می پنداشتند که باید از نیروی آنها به عنوان انرژی مکانیکی در زمینه افزایش سطح تولید استفاده کرد، می توان دریافت چه عواملی در چگونگی رفتار سازمانی افراد، مؤثر بوده و می تواند در کاهش یا افزایش وجدان کاری و در نتیجه بازدهی و تولید تأثیر بگذارند (افجه، ۱۳۸۰، ۶۵).
از این رو، مسأله اصلی در هر کار جمعی یا سازمانی، ایجاد و نگهداری روابط انسانی هماهنگ است. در واقع وظیفه مدیریت در هر بنگاه اقتصادی فراهم ساختن موقعیتی است که در آن افراد داوطلبانه آماده همکاری شوند (علاقه بند، ۱۳۷۸، ۷۴). در حقیقت، نگرش کارگران

نسبت به کار و همکاران و سرپرستان، وجدان کاری و در پی آن بهره‌وری را تعیین می‌کند (سرمد، ۱۳۷۸، ۸۵). در راستای ایجاد و تقویت روابط انسانی و نگرش افراد به کار و در نتیجه توجه به وجدان کاری است که امام خمینی (قدس سره شریف) در موارد متعددی به این حقیقت اشاره دارد:

امروز شما هستید و خودتان هستید و کشور مال خود شما هست و منافع کشور از خود شما و از برادران شماست، اگر بخواهید که آنها [دشمن] دیگر نتوانند رخنه کنند، استقامت باید بکنید، پایداری باید بکنید، پایداری به این است که هر کس در هر شغلی که هست آنجا را خوب عمل بکند (صحیفه نور، ج ۱۶: ۱۴۰).

کار و وجدان کاری در آموزه‌های دینی از اهمیت بسزایی برخوردار است، تا جایی که در باور یک انسان مسلمان، عمل صالح یکی از محوریت‌ترین شعارهای آن به شمار می‌آید، به گونه‌ای که (همچنان که در بحث تعامل بین ایمان و عمل گذشت)، ظهور و جلوه ایمان و اعتقاد صحیح در عمل صالح تجلی می‌یابد.

بنابراین، کار تولیدی آنها می‌تواند طوری طراحی و اجرا شود که از مصادیق عمل صالح به حساب آید. از ویژگیهای چنین فعالیت‌هایی صداقت و به دور بودن از غل و غش و در راستای حل مشکلات فردی و اجتماعی است، که در این صورت از بیشترین تقدس برخوردار خواهد بود.

بنابراین، تربیت دینی با توجه به ایجاد انگیزه دینی در افراد به خوبی می‌تواند در این بخش کارآمد باشد. ثمره و نتیجه چنین تربیتی است که براساس آیه [تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى] (مائده/۳)؛ بازار اسلامی می‌تواند به عنوان یکی از مصادیق جایگاه همکاری جهت تحقق نیکی و کمک به سالم‌سازی و دوری از سوء استفاده از موقعیتهای بحرانی، نقش فعالی داشته باشد (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۴، ۱۱۷؛ طباطبایی، ۱۴۲۰، ج ۵، ۱۹۰).

همچنان که تولیدکننده مسلمان از انحصارگری پرهیز می‌کند، چون ممکن است انحصارگر برای دستیابی به سود بیشتر در بخش تولید، گاهی از تمام ظرفیت تولید بهره‌گیری، و در برخی مواقع هم برای تثبیت قیمت، کالای تولیدی خود را نابود کند (مجید رضایی، ۱۳۸۴، ۷۸). همچنان که محترک با احتکار و کاهش عرضه، نبض قیمت کالا را در دست می‌گیرد و بر تعیین قیمت حاکمیت می‌یابد. براین اساس، تولیدکننده و تاجر مسلمان در پی انحصار و احتکار نخواهد بود، زیرا انحصار و احتکار و نابودی کالا با روح تعاون در اسلام منافات دارد. همچنان که برای تولید برخی از کالاها و خدمات ضروری که ممکن است جامعه، به علت نبودن اقبال در تولید آنها دچار مشکل باشد، مسلمانان خود را موظف میدانند در قالب واجب کفایی برای تولید آن اقدامات لازم را به عمل آورند (صدر، ۱۴۲۱، ۸۶؛ به نقل از اصغری، ۱۳۹۲: ۱۵۴-۱۵۶).

د- اقتصاد دانش بنیان

اگر دستیابی به «بهره‌وری بهینه» را در «کارآیی» خلاصه کنیم و کارایی را به معنای یافتن نزدیکترین و کم هزینه‌ترین راه‌ها برای دستیابی به هدف مورد نظرمان بدانیم، در این صورت باید به طور منطقی بپذیریم که شناخت راه‌ها و روش‌های ممکن برای رسیدن به هدف و نیز راه بهینه برای نیل به هدف، جز با توسل به روش‌های علمی ممکن نیست. بدین جهت است که در عصر جدید، اصلی‌ترین عامل تعیین‌کننده در خلق ارزش اقتصادی، دانش است. دانش دارای‌ای است که با مصرف بیشتر، رویش بیشتری را در پی دارد. لذا اگر اقتصاد کشوری بر پایه دانش شکل گیرد (اقتصاد دانش بنیان)، اولاً امکان رویش مستمر را دارد، ثانیاً پایدار و مستقل خواهد بود. در راستای اهمیت این مسأله است که به نظر مقام معظم رهبری، مسأله دیگر در سرفصل اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش بنیان است ((همین شرکت‌های دانش بنیان، یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ اگر ما انشاءالله بتوانیم بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه دانش را پیش ببریم و به وجه غالب اقتصاد کشور تبدیل کنیم، این نه تنها به کشور قدرت اقتصادی خواهد داد، بلکه قدرت سیاسی هم خواهد داد، قدرت فرهنگی هم خواهد داد. وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود می‌تواند زندگی خود را و ملت خود را اداره کند و به دیگر ملت‌ها خدمت برساند... (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۵/۸).

در راستای اهمیت دادن به علم و دانش است که در اسلام فراگیری آن در زمره عبادات قرار می گیرد و در مقایسه بین فراگیری علم و انجام عبادات، جانب برتری به فراگیری علم داده می شود، تا جایی که به تعبیر امام باقر(ع)، علم دانشمندی که مفید است از عبادت هفتاد هزار عابد برتر است (کلینی، ۱۳۶۰، ج ۱، ۳۳).

به بیان پیامبر اکرم (ص)، فضل عالم و دانشمند بر عابد مانند فضل و برتری خورشید بر سایر ستارگان است (متقی، ۱۴۱۳ق، حدیث ۲۸۷۸۶). خلاصه این که با توجه به اهمیت بالا و کارآمدی علم و دانش است که امام سجاده(ع) می فرماید: هرگاه مردم ارزش دانش را می دانستند، هر آینه برای به دست آوردن آن حاضر می شدند به هر آب و آتشی داخل شوند (کلینی، اصول، ج ۱، ۳۵؛ به نقل از اصغری، ۱۳۹۲: ۱۵۷). این در حالی است که از منظر علی(ع) بهترین بستر برای رویش علم و دانش ایمان و باورهای ایمانی است «بالایمان یعمر العلم» به سبب ایمان علم و دانش دارای رویش و نوآوری است (دشتی، ۱۳۷۹، ۲۹۰).

۴.۳. سرمایه اجتماعی

۱.۴.۳. تعریف سرمایه اجتماعی

در این تحقیق تلاش شده است تا به تعاریف ارائه شده از طرف اندیشمندان و صاحب نظران سرمایه اجتماعی نگاهی جامع صورت پذیرد. جیمز کلمن یکی از این افراد صاحب نظر، سرمایه اجتماعی را فرایندهای اجتماعی می داند که با تسهیل کنش اعضای خود، منافع شان را ارتقاء می دهد (اونق، ۱۳۸۴: ۲۴). و پیر بورديو، سرمایه اجتماعی را عبارت از موقعیت ها و روابطی می داند که در درون گروهها و شبکه های اجتماعی برای افراد دسترسی به فرصت ها، اطلاعات، منابع مادی و موقعیت اجتماعی را افزایش می دهد (علوی، ۱۳۸۱: ۲۱).

همچنین رابرت پانتام سرمایه اجتماعی را به مجموعه ای از ارتباطات افقی بین افراد و نیز وجوه گوناگون سازمان های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه ها اطلاق می کند که با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ، منافع متقابل و کارایی جامعه را افزایش می دهد (مبارکی، ۱۳۸۳: ۲۰). و فوکویاما نیز سرمایه اجتماعی را مجموعه معینی از هنجارها یا ارزشهای غیر رسمی می داند که اعضای گروهی که تعاون و همکاری میانشان مجاز است در آن سهیم و ذینفع هستند (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۳۳).

عبداللهی نیز سرمایه اجتماعی را «شبکه های از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین فردی و بین گروهی و تعاملات افراد با گروه ها، سازمان ها و نهادهای اجتماعی بیان می کند که قرین همبستگی و انسجام اجتماعی و برخورداری افراد و گروه ها از حمایت اجتماعی و انرژی لازم برای تسهیل کنش ها در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی می باشد» (عبداللهی و موسوی، ۱۳۸۶: ۱۹۶؛ به نقل از رسولی و پاک طینت: ۱۳۹۰: ۶۶).

۲.۴.۳. مقایسه سرمایه اجتماعی با سایر انواع سرمایه

سرمایه اجتماعی به دلیل داشتن ویژگی های متمایز نسبت به دیگر سرمایه ها از آنها تفکیک می شود. بنابراین سازمان هایی که به این ویژگی ها توجه نمایند بر مزیت رقابتی و در نتیجه موفقیت آنان تأثیر خواهد گذاشت. در ادامه به برخی از ویژگی های سرمایه اجتماعی که به صورت متغیر در سایر انواع سرمایه نیز وجود دارند اشاره می شود:

۳.۴.۳. انتقال پذیری

ارزش سرمایه اجتماعی برای کارکنان به ویژه کارکنان دانشی بر گرفته از این حقیقت است که سرمایه اجتماعی منبع اصلی قدرت برای فرد بوده و از ویژگی عدم انتقال پذیری برخوردار است. یعنی نمی توان سرمایه اجتماعی فرد را به طور مستقیم به دیگری انتقال. یک فرد نمی تواند شبکه روابط توسعه یافته خود را به دیگری بفرشد داد(تیمونز۲۰۰۳).

یا انتقال دهد چرا که امکان دارد طرفهای مقابل در ارتباطات، این انتقال را رد نمایند. فرد می تواند به ایجاد شبکه ارتباطات فردی کمک نماید ولی انتقال مستقیم ارتباطات فردی غیر ممکن است. درحالی که این انتقال برای سرمایه فیزیکی، مالی و دانش امکان پذیر است و این به معنای آن است که قدرت و موفقیت افراد در سازمان های دانشی و خدماتی تا اندازه ای بسته به عمق، پهنا و انتقال پذیری سرمایه اجتماعی

شان خواهد بود. کارکنان دانشی در یافتن آنها که ایجاد شبکه‌های ارتباطات متنوع و وسیع نقش مهمی در توانایی و قابلیت آنها جهت کمک به موفقیت سازمانی دارد.

۵.۴.۳. قابلیت کنترل

سرمایه اجتماعی از طریق ایجاد تماس‌های فردی که منجر به ارتباطات می‌شود، ایجاد بدون این که کوچکترین اجباری در آن باشد. بنابراین سرمایه اجتماعی غیر قابل کنترل تر از سایر سرمایه‌ها است. فوکویاما (۱۹۹۹) این به خود فرد بستگی دارد که بتواند روابط شخصی نیز ایجاد کند که برای هر دو طرف سود مند باشد. سازمان نمی‌تواند به کارکنانش سرمایه اجتماعی ببخشد در واقع بسط و گسترش شبکه ارتباطات نیازمند مهارت‌های بین فردی و علایق شخصی است.

۶.۴.۳. قابلیت تعویض

سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی هر دو دارای آنروپیک بالا هستند، یعنی هر دو سرمایه نیازمند سرمایه گذاری در خور توجهی جهت خلق، حفظ و افزایش ارزش آنها می‌باشند. در مورد سرمایه اجتماعی اگر به طور متناوب به ارتباطات انرژی تزریق نشود این احتمال وجود دارد که ارتباطات و یا حتی افراد فراموش شوند (آنروپی). وقتی سرمایه اجتماعی رشد می‌کند حفظ و نگهداری آن سخت می‌شود. عنصر حیاتی که نقش چسب و سیمان را در این میان بازی می‌کند اعتماد است که باید بسط و توسعه یابد زیرا زمانی که اعتماد گسترش می‌ابد، ارتباطات گسترده تر و پایدارتر می‌شود.

۷.۴.۳. هم افزایی

آخرین ویژگی سرمایه اجتماعی دارا بودن سطح بالایی از هم افزایی است. از بین انواع سرمایه، سرمایه اجتماعی توان بالقوهای در ایجاد سینرژی با دیگر اشکال سرمایه دارد. وقتی در سازمان با مسئله ای مواجه می‌شویم کارکنانی که دارای سرمایه اجتماعی بالاتری هستند با کمک شبکه وسیع اطلاعاتی و ارتباطی که در سازمان ایجاد کرده و از آن سود می‌برند، به اطلاعات کلیدی و مهمتری دست یافته و بینش‌های متفاوتی را در اختیار می‌گیرند زیرا هر یک از افراد در شبکه، دنیا و مسائل پیرامون خود را با دیدی متمایز از دیگران می‌بینند و این نگرش‌ها و بینش‌های متفاوت برای خود فرد نیز بینش جدیدی ایجاد می‌کند. البته در این میان کمک گرفتن از وسایل و تکنولوژی ارتباطات می‌تواند این سرمایه اجتماعی را غنی تر سازد (تیمونز، ۲۰۰۳؛ به نقل از ربیعی و صادق زاده، ۱۳۹۰: ۲۰۰-۲۰۲).

۸.۴.۳. ابعاد مختلف در مطالعه سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی را از منظرهای مختلف می‌توان مورد مطالعه قرار داد. موارد زیر ابعادی هستند که می‌توانند ما را در تبیین سرمایه اجتماعی یاری کنند:

۹.۴.۳. اعتماد

۱- اعتماد اجتماعی: سؤال محوری در بررسی سرمایه اجتماعی این است که تا چه میزان به دیگران اعتماد دارید؟ این اعتماد نتیجه تعاملات اجتماعی موجود در گروه‌ها، انجمن‌ها و فعالیت‌های اجتماعی است. به خصوص اگر این اعتماد از حد فردی به سطح اجتماعی انتقال یابد، به عنوان یک سرمایه با ارزش تلقی می‌شود (علوی، ۱۳۸۷).

۲- اعتماد بین نژادها: در جوامعی که نژادها از اقوام مختلفی وجود دارند، بسیاری از گروه‌های اجتماعی و سازمانی تلاش می‌کنند تا اعتماد لازم را بین این فرهنگ‌ها و تنوع‌های فکری به وجود آورند و به واسطه هنجارهای موجود در این نهادها، هزینه‌های بسیاری از کنترل‌های رسمی کاهش یابد.

۱۰.۴.۳ ادیان و مذاهب

ادیان و مذاهب را می توان یکی از منابع ایجاد سرمایه اجتماعی دانست. بسیاری از مذاهب با ترویج ارزش هایی نظیر مشارکت، صداقت، اعتماد، ایثار و موارد مشابه موجب ایجاد سرمایه اجتماعی بالایی بین اعضای خود می شوند. گسترش ارزش های اخلاقی مبتنی بر صداقت و اعتماد در یک سیستم اجتماعی می تواند سرمایه اجتماعی بالایی را به وجود بیاورد. هر چند ادیان و مذاهبی در این زمینه می توانند موفق باشند که علاوه بر ایجاد اعتماد داخلی، زمینه برقراری روابط مفید و مؤثر را با گروهها و مذاهب دیگر اجتماعی فراهم سازند. در حالت عکس نیز، فرقه گرایی می تواند موجب بحران های اجتماعی و خشونت گردد. اما به هر حال ادیان در گذشته، حال و آینده قطعاً نقش جدی ای را در سرمایه اجتماعی داشته و خواهند داشت (فوکویاما، ۱۹۹۹ به نقل از علوی، ۱۳۸۷).

۵.۳ ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه لینا و وان بورن

۱- وابستگی: اولین جزء سرمایه اجتماعی سازمانی، وابستگی است. این بعد به منزله آن است که تمایل و توانایی افراد برای مشارکت در کنشهای جمعی به اعتقاد آنان بستگی دارد. یعنی اعتقاد به این که کوشش های فردی که به طور مستقیم به کل سود می رساند، به طور غیر مستقیم باعث به رهمندی افراد نیز می شود.

۲- اعتماد: دومین بعد سرمایه اجتماعی سازمانی، اعتماد است که از نظر محققین سازمانی هم به عنوان مقدم های برای کنش جمعی موفقیت آمیز است و هم می تواند به منزله نتیجه کنش های جمعی موفق قلمداد گردد. برای این که افراد بتوانند در کنار یکدیگر بر روی پروژه های مشترک کار کنند، اعتماد لازم است (لینا و وان بورن، ۱۹۹۶).

۱.۵.۳ ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه ناهابیت و گوشال

ناهابیت و گوشال سه بعد زیر را برای سرمایه اجتماعی در نظر گرفته اند:

۱- بعد ساختاری سرمایه اجتماعی: این بعد الگوی کلی روابطی را که در اجتماع یافت می شود در نظر دارد. به عبارت دیگر، این بعد میزان ارتباطی که افراد با یکدیگر برقرار . بعد ساختاری سرمایه اجتماعی، می کنند را در بر می گیرد (بولینو و دیگران، ۲۰۰۲). شامل پیوندهای موجود در شبکه، شکل و ترکیب شبکه و تناسب سازمانی است (ناهابیت و گوشال، ۱۹۹۸).

۲- بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی: این بعد ماهیت روابط در یک اجتماع را در بر می گیرد. به عبارت دیگر در حالی که بعد ساختاری بر این امر متمرکز است که آیا افراد با هم در ارتباط هستند یا خیر، بعد ارتباطی بر ماهیت و کیفیت این روابط متمرکز می شود (بولینو، ۲۰۰۲). این بعد شامل اعتماد، هنجارها، تعهدات و هویت است.

۳- بعد شناختی سرمایه اجتماعی: این بعد در بر گیرنده میزان اشتراک افراد درون یک شبکه اجتماعی در یک دیدگاه یا درک مشترک میان آنهاست و مانند بعد ارتباطی به ماهیت ارتباطات میان افراد می پردازد (بولینو، ۲۰۰۲) و شامل زبان و کدهای مشترک و روایت های مشترک است (ناهابیت و گوشال، ۱۹۹۸).

۲.۵.۳ ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه بوردیو

ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه بوردیو شامل موارد زیر می باشد:

۱- اندازه گروه یا شبکه

۲- حجم سرمایه ای که هر کدام از اعضا در شبکه دارای آن هستند.

۳.۵.۳ ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه کلمن:

کلمن نیز سه بعد زیر را برای سرمایه اجتماعی در نظر گرفته است:

۱- تعهدات، انتظارات و اعتماد متقابل.

۲- کانالهای ارتباطی.

۳- هنجارها و ضمانتهای اجرایی مؤثر (بولینو، ۲۰۰۲).

۴.۵.۳. ابعاد سرمایه اجتماعی از دیدگاه لاک لی

لاک لی سعی در خلاصه سازی طرحهای مختلف ابعاد سرمایه اجتماعی دارد. وی سرمایه اجتماعی را به دو بعد کیفیت و شبکه‌های ساختاری تقسیم کرده است که بعد کیفیت، روابط متقابل و اعتماد را در بر گرفته و اعتماد نیز خود به دو نوع نهادی و اجتماعی تقسیم می شود. متغیرهایی که برای اندازه گیری این بعد در نظر گرفته شده عبارتند از: اعتماد اجتماعی، مشارکت سیاسی، رهبری مدنی، بخشش و روحیه طلبی، مشارکت مذهبی، شبکه‌های اجتماعی غیررسمی، تنوع در دوستی ها و عدالت در مشارکت مدنی (لی، ۲۰۰۵: به نقل از ربیعی و صادق زاده، ۱۳۹۰: ۲۰۵).

۴. پیشینه تحقیق

مطالعات و تحقیقاتی را که در ارتباط با سرمایه اجتماعی و بسترهای اجتماعی اقتصاد مقاومتی در دو قسمت تحقیقات داخلی و خارجی طرح می نمایم.

الف) تحقیقات داخلی

۱) امیر یلفانی و همکاران (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان بررسی اثرات و پیامدهای تحریم بر سرمایه گذاری خارجی در ایران و رابطه اقتصاد مقاومتی با کاهش اثرات منفی تحریم انجام داده است. امروزه با توجه به اهمیتی که سرمایه گذاری در اقتصاد جهان دارد اقتصاد دانان و دولت ها همگی بر اهمیت حیاتی سرمایه گذاری خارجی اتفاق نظر دارند و از دید آنان سرمایه گذاری عامل مهم در ایجاد تحولات وسیع اقتصادی برای تمام کشورها به خصوص کشور های در حال توسعه است. سرمایه گذار خارجی می تواند عامل و ابزاری برای رشد و توسعه باشد و اغلب کشور ها، به ویژه کشور های در حال توسعه که نقدینگی پایین تری دارند، برای اجرای طرح های اقتصادی و صنعتی خود، به دنبال جذب سرمایه های خارجی هستند. و به این دلیل سرمایه گذاری خارجی دارای ابعاد سیاسی و اقتصادی وسیعی می باشد. هدف از تحریم می تواند محروم کردن کشور موردنظر از دستیابی به بازار جهانی کالا و خدمات و سرمایه و منزوی کردن کشور موردنظر باشد، که موجب عدم دستیابی به سرمایه خارجی می شود. وی در این تحقیق به بررسی اثرات و پیامدهای تحریم بر سرمایه گذاری خارجی در ایران و رابطه اقتصاد مقاومتی با کاهش اثرات منفی تحریم پرداخته که اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی ها و تاکید روی مزیت های تولید داخلی و تلاش برای خوداتکایی است. به نظر ایشان درباره اقتصاد مقاومتی باید به درک صحیح از اقتصاد ملی و همچنین فضای اقتصاد جهانی و متعاقبا شدت فشاری که نظام سلطه نسبت به ایران داشته است؛ رسید. در این مقاله نویسنده به بررسی اثرات و پیامدهای تحریم بر سرمایه گذاری خارجی در ایران و رابطه اقتصاد مقاومتی با کاهش اثرات منفی تحریم پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که تحریم ها، سرمایه گذاری خارجی را کاهش داده و باعث رکود اقتصادی گردیده و اقتصاد مقاومتی با اثرات تحریم رابطه معکوس دارد.

۲) محمد رحمان پور و همکاران (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان بررسی برنامه درسی ملی ایران در ارتباط با مولفه های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه صاحب نظران انجام داده است. این پژوهش با هدف بررسی برنامه درسی ملی ایران در ارتباط با مولفه های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه صاحب نظران انجام گرفته است. این مطالعه مشتمل بر دو بخش بوده است: در بخش اول مضامین اقتصاد مقاومتی و اصول و مبانی برنامه درسی جمهوری اسلامی ایران مطالعه و در قالب مولفه های آن دسته بندی شده و سپس به منظور سنجش میزان ارتباط اصول و مبانی برنامه درسی ملی موجود با اقتصاد مقاومتی، با ۱۰ نفر از افراد صاحب نظر به صورت هدفمند مصاحبه به عمل آمده و سوالات به صورت نیمه ساختاریافته تدوین شده و روایی آن مورد تایید ۳ نفر متخصص قرار گرفته است. یافته ها با روش مقوله بندی مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج استخراجی ایشان حکایت از آن داشت که برنامه درسی ملی دارای دلالت هایی برای تحقق مضامین

اقتصاد مقاومتی داشته و برنامه درسی پیشنهادی نیز در قالب اهداف، محتوا، روش های آموزشی و روش های ارزشیابی ارائه نموده است.

۳) محمد نادعلی (۱۳۹۴) تحقیقی تحت عنوان ثبات مالی و ضرورت پایش آن در فضای اقتصاد مقاومتی حاکم بر اقتصاد ایران انجام داده است. ایشان چنین اظهار داشته که سیستم مالی بین المللی چنان پیچیده شده که به طور فزاینده ای باعث چالش و هزینه برای سیاستگذاران در شناسایی و ارزیابی ریسک ها شده است. آنچه در این راستا ضروری به نظر می رسد، چارچوبی است که علایم هشداردهنده واضح تر و سریع تری را از ضعف های سیستم ارایه دهد. در مقایسه با تحلیل ثبات پولی و اقتصاد کلان، تحلیل ثبات مالی هنوز در آغاز راه قرار دارد، به طوری که هر فردی که تلاش نموده است تا تعریفی از ثبات مالی ارایه نماید، می داند هنوز مدل یا چارچوب تحلیلی که از پذیرش گسترده ای برخوردار باشد، برای ارزیابی یا اندازه گیری ثبات مالی وجود ندارد. تاکنون تنها شاخص های مالی ای توسعه یافته اند که به سیاستگذاران در خصوص مشکلات بالقوه موجود در بخش حقیقی اقتصاد هشدار می دهند. ثبات مالی از جمله این موضوع هایی است که در دو دهه اخیر به میزان وسیع و فزاینده ای در مجامع سیاستگذاری و متون اقتصادی مورد توجه واقع شده است. اتخاذ تدابیر پیشگیرانه برای مقابله با ریسک های سیستمی در بخش مالی و ایجاد استحکام در موسسات مالی برای کاهش هزینه بحران های مالی، عناصر اصلی بسته سیاستی ثبات مالی را تشکیل می دهند. هدف پژوهش ایشان، بررسی شاخص های ثبات مالی و نحوه پایش آن است. یافته های این پژوهش نشان می دهد بیشتر کشورهای دنیا ثبات و پایداری مالی را به عنوان یکی از اهداف اقتصادی برگزیده و در جهت تحقق و پیاده سازی آن برنامه ریزی می کنند. از آنجا که ثبات و پایداری اقتصاد یکی از ستون های اقتصاد مقاومتی است، بنابراین، ضرورت دارد تا در اقتصاد ایران ثبات مالی به صورت مرتب محاسبه و پایش شود.

۴) رضا نثاری و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی تحت عنوان راهبردهای تامین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج ساله، با تاکید بر سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی انجام داده است. تامین منابع مالی، یکی از مهم ترین وظایف نهادهای عمومی، مانند شهرداری هاست. منابع مالی شهرداری ها، به صورت مختلف، قابل وصول می باشند، اما همه آنها از خصوصیات درآمدهای پایدار، برخوردار نیستند. پایداری درآمدها، مستلزم آن است که اولاً این اقلام، از استمرار نسبی برخوردار باشند و ثانیاً دستیابی به این درآمدها نباید شرایط کیفی شهر را در معرض تهدید و تخریب قرار دهد. هدف پژوهش ایشان، ارائه راهبردهای تامین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج ساله، با تاکید بر سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی می باشد. برای دستیابی به این هدف، ابتدا، احکام منابع درآمدی پایدار در برنامه پنج ساله دوم شهرداری تهران، استخراج نموده و سپس به بررسی و شناخت درآمدهای پایدار و ناپایدار شهرداری تهران پرداخته و در نهایت، راهبردهای تامین منابع مالی پایدار در شهرداری تهران، ارائه کرده است. نتایج پژوهش ایشان نشان می دهند بخش عمده ای از درآمدهای اصلی شهرداری ها، با مفاهیم پایداری، سازگار نیستند و از استمرار و مطلوبیت، برخوردار نمی باشند، پس این ضرورت به وجود می آید که شهرداری ها بهتر است با مطالعه ساختار درآمدی و بر پایه اقتصاد مقاومتی، راهکارهای جدیدی را برای تامین منابع درآمدی پایدار و مستمر به منظور ارائه خدمات مطلوب به شهروندان داشته باشند.

۵) محمدمهدی بلندیان و سارا ناصری (۱۳۹۴) تحقیقی تحت عنوان رهیافتی بر شناسایی بایسته های سیاستهای اقتصاد مقاومتی بر سیاستهای شهرسازی و صنعت ساختمان انجام داده اند. به اعتقاد ایشان شرایط فعلی کشور و اقتضائات زمانی و مکانی موجود بر تصمیم گیری های کلان در حوزه شهرسازی و معماری تاثیر داشته است که در این میان تاثیر بایسته های سیاستهای ابلاغی اقتصاد مقاومتی نیز باید در تدوین سیاستهای پیش روی شهرسازی و صنعت ساختمان مورد توجه قرار گیرد. در این مقاله با روش توصیفی- تحلیلی و ابزار گردآوری داده مطالعات کتابخانه ای و در عین حال روش اسنادی و استدلال منطقی به موضوع شناسایی رهیافت هایی بر پایداری بایسته های سیاستهای ابلاغی اقتصاد مقاومتی بر معماری و صنعت ساختمان پرداخته شده است. لذا در این مقاله به مفهوم

اقتصاد مقاومتی و ارائه سیاست ها، راهکارها و راهبردهایی در صنعت ساختمان در انطباق با سیاستهای فرادستی اقتصاد مقاومتی نظر داشته و به تفصیل به این موارد اشاره داشته اند.

۶) محمود اصغری (۱۳۹۳) تحقیقی تحت عنوان خانواده و نقش آن در اقتصاد مقاومتی انجام داده است. در این پژوهش در پی اثبات این فرضیه هستیم که بین الگوی مصرف و پس انداز خانواده و اقتصاد مقاومتی رابطه معناداری وجود دارد. یافته های مقاله بیان گر آن است که: الگوی مصرف خانوار اگر منطبق بر الگوی تولید کشور باشد با اقتصاد مقاومتی سازگار است و اگر منطبق بر الگوی تولید داخلی نباشد به عنصر ضد اقتصاد مقاومتی تبدیل خواهد شد. به دلیل این که وضعیت موجود الگوی مصرف خانوار، و رسیدن به وضعیت مطلوب الگوی مصرف خانواده، هر دو در بستر باورها و ارزش ها می گیرند، تقویت باورهای دینی و بهره گیری از آموزه های اسلامی در رابطه با مصرف می تواند از کارآمدی بالایی برخوردار باشد. در کوتاه مدت نیز می توان از طریق تقویت فرصت های سرمایه گذاری جهت جذب پس اندازهای کم همراه با تبلیغ آثار مثبت آن در اقتصاد، راه را برای کاهش مصرف و افزایش پس انداز هموار نمود.

۷) مهدیه شیخ پور و سمانه مهدی زاده (۱۳۹۲) تحقیقی تحت عنوان نقش سرمایه های اجتماعی بر اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم انجام داده است. در این مقاله تلاش شده مفهوم سرمایه اجتماعی و نظریات موجود در باب آن و نقش سرمایه اجتماعی بر اقتصاد مقاومتی و به طور همزمان و موازی بر خنثی نمودن تحریم ها بیان شود. طبق بررسی های انجام در این مقاله معلوم می گردد که سرمایه اجتماعی از اساسی ترین مولفه ها در رشد سرمایه های اقتصادی هر جامعه است.

۸) مهرداد متانی و علی فلاح (۱۳۹۰) تحقیقی تحت عنوان سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان با تاکید بر نقش رسانه های جمعی انجام داده است. در این مقاله ابتدا به مفهوم سرمایه اجتماعی اشاره و سپس به بررسی جایگاه و تاثیر رسانه ها را بر وضعیت سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار می دهیم و در پایان به نقش عوامل عملکرد سازمان های دولتی در ایجاد سرمایه اجتماعی پرداخته می شود. ۹) عزت اله سام آرام و همکاران (۱۳۸۹) تحقیقی تحت عنوان بررسی عوامل موثر بر میزان سرمایه اجتماعی در دانشگاه علامه طباطبایی انجام داده اند. در این مقاله سعی شده است تا سرمایه اجتماعی در دانشگاه به عنوان شبکه پیچیده ای از تعاملات اجتماعی مورد سنجش قرار گیرد. روش تحقیق در این پژوهش روش پیمایش با استفاده از پرسشنامه است. نتایج این تحقیق نشان داده که در بین دانشجویان، میزان سن دانشجوی، میزان گرایش به دینداری و سال ورود به دانشگاه، در میزان سرمایه اجتماعی آنها موثر بوده است. در مورد اعضای هیات علمی نیز تنها میزان گرایش به دینداری در میزان سرمایه اجتماعی آنها موثر بوده است.

۱۰) علی ربانی خوراسگانی و همکاران (۱۳۸۸) تحقیقی تحت عنوان بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در سطح محله انجام داده است. در این مقاله سعی گردیده است، تا ضمن بیان اهمیت مفهوم سرمایه اجتماعی مهم ترین شاخص های سنجش سرمایه اجتماعی در سطح محله معرفی و اندازه گیری شوند. شاخص های پیوند همسایگی، اعتماد در سطح محله، مشارکت در امور محله، کنترل اجتماعی غیر رسمی و احساس تعلق به محله مهم ترین شاخص ها در نظر گرفته شدند. هدف اصلی تحقیق حاضر شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری سرمایه اجتماعی در سطح محله بوده است. میزان همگونی (در درآمد، تحصیلات و بعد خانوار) در محله، ثبات مسکونی، شرکت در مراسم مذهبی محله و ویژگی های بافت محله به عنوان عوامل موثر بر شکل گیری سرمایه اجتماعی در این سطح انتخاب گردیده است. روش تحقیق مطالعه حاضر از نوع پیمایشی بوده، داده های این پژوهش با استفاده از پرسش نامه و به روش نمونه گیری چند مرحله ای به دست آمده است. جامعه آماری ساکنان محله های منطقه ۹ مشهد بودند که تعداد ۳۸۱ نفر در ۸ محله انتخاب گردیدند. یافته های این تحقیق نشان می دهد که میانگین سرمایه اجتماعی افراد در سطح محله در یک طیف ۵ قسمتی ۲،۹۹ است. همچنین از بین عوامل موثر بر شکل گیری سرمایه اجتماعی شرکت در مراسم مذهبی در محله بالاترین تاثیر را دارد، وجود رابطه بین سرمایه اجتماعی با ثبات مسکونی و ویژگی های محل زندگی افراد نیز تایید شد. بین همگونی افراد در محله و سرمایه اجتماعی رابطه مثبت وجود داشت اما به لحاظ آماری معنادار نیست.

ب) تحقیقات خارجی

- (۱) بریگو گلیو (۲۰۱۴) در مقاله ای به ایجاد مقاوم سازی اقتصاد در کشورهای کوچک آسیب پذیر پرداخته است. مطابق با این مقاله اقتصادهای کوچک قادر به ایجاد مقاومت اقتصادی برای خنثی کردن آسیب پذیری های اقتصادشان هستند. این آسیب پذیری به شرایط ذاتی اقتصاد در مواجهه با شوک های خارجی ارتباط می یابد. اقتصادهای کوچک با درجه بالایی بازبودن اقتصاد و وابستگی به واردات کالاهای استراتژیک همچون غذا و سوخت مشخص شده اند که شاخص آسیب پذیری اقتصاد را نشان می دهند مطابق با بررسیها، اقتصادهای کوچک نسب به اقتصادهای بزرگ بیشتر در معرض شوک های خارجی هستند؛ ولی کشورهایی نیز وجود دارند که به رغم مواجهه با شوک های خارجی از درآمد سرانه بالایی برخوردارند؛ سنگاپور نمونه ای از کشور کوچک آسیب پذیر با عملکرد موفقیت آمیز است. این تناقض با وجود مقاوم سازی اقتصادی در این کشور قابل توضیح است. گزینه های سیاستی برای مقاوم سازی وجود دارد که سیاستگذاران و بخش خصوصی اقتصاد با واردکردن آن در ساختار و برنامه ریزی های ملی، جامعه را به منظور حداقل کردن آثار منفی شوها و یا افزایش مقاومت جامعه در برابر شوهای خارجی تقویت می کنند. مقاوم سازی اقتصادی از طریق مداخلات درست برای تأمین رویکردهای سیاستی مناسب به واسطه چهار حوزه ثبات اقتصاد کلان، کارایی بازار خرد اقتصاد، حاکمیت خوب و توسعه اجتماعی قابل دستیابی است.
- (۲) دایلی و همکاران (۲۰۱۰) در دو بخش به بحث توسعه منطقه ای و محلی در مفهوم مقاومت پرداخته اند. ابتدا با انتقاد از مفهوم تعادل ایستای مقاومت، پیشرفت های رویکرد مقاوم پویا در حوزه منطقه ای و محلی بررسی شد. سپس، شکاف بین مقاومت و دستورات سیاستی، از طریق مفاهیم توانایی سازگاری، ظرفیت تطابق و خلق مسیرهای جدید در مقاومت در مناطق در حال توسعه تجزیه و تحلیل شد. در انتها با یک مطالعه موردی، به نقش مداخلات سیاستی در ایجاد تغییر و شکل گیری مقاوم پرداخته اند.
- (۳) هیا و همکاران (۲۰۰۸) به بررسی و معرفی مفاهیم مقاوم سازی اقتصادی منطقه ای می پردازند. در این مقاله، چهار مفهوم تعادل، مسیر وابستگی، چشم انداز سیستمی و بلندمدت در شناساندن مفهوم مقاوم بررسی شده است. سپس، با استفاده از این تعاریف، روش کیفی و کمی را ارایه می کنند تا به عملیاتی کردن مفاهیم و ارزیابی عوامل مؤثر بر مقاومت اقتصادی منطقه ای بپردازند. به بیان دیگر، برای توسعه تعریف عملیاتی کردن مفاهیم کمی، از مفهوم تعادل شروع می کنند و به بخش مقاومت در مسیر سیستمی هدایت میشوند. مناطق مقاوم و غیرمقاوم با بررسی عملکرد اقتصادی آن منطقه در یک دوره زمانی قابل شناسایی است؛ ولی متغیرهایی نیز برای اندازه گیری مقاوم سازی اقتصادی وجود دارند، از جمله تعداد سال های سپری شده برای بازگشت به مسیر رشد پیش از بروز شوک، درصد اشتغال از دست رفته در مقایسه با یک دوره استاندارد و یا مقیاس های دیگری که رابطه بین عملکرد اقتصادی پاس از وقوع شوک و اندازه شوک را بررسی می کند.
- (۴) دوئل و همکاران (۲۰۰۷) به بررسی سیاست های ساختاری و مقاومت اقتصاد به شوک ها در کشورهای OECD پرداختند. نوسان چرخه ای در این گروه کشورها با گذشت زمان تعدیل شده، اما اندازه و پویایی این نوسان در کشورهای OECD متفاوت بوده که این ناهمگنی به درجه متفاوت مقاوم به شوک ها نسب داده میشود. در ایان مقاله، واگرایی در مقاومت، به سیاستگذاری های متفاوت و نهادهای مختلف در حوزه نیروی کار، تولید و بازارهای مالی در این گروه کشورها ربط می یابد. در این مقاله، با استفاده از داده های ۲۰ کشور عضو OECD در سال های ۲۰۰۳-۱۹۸۲ اثر جایگاه سیاستگذاری بر دو بُعد مقاومت یعنی اثر اولیه شوک و پایداری متعاقب آن بررسی شده است. سیاست ها و نهادهای مقاوم و غیرمنعطف در بازار نیروی کار و تولید اثر اولیه شوک ها را تضعیف می کند، اما اثر شوک ها را پایدارتر می سازند؛ ولی سیاست هایی که بر بازارهای رهنی عمیق تر (مانند وامهای مسکن) تأکید می کنند، پایداری شوها را

کاهش داده و مقاومت را بهبود می بخشند. با ترکیب این دو بُعد مقاومت و بر مبنای سیاست های جاری یا اخیر کشورهای OECD، از معادلات برآورد شده برای ساخت شاخص مقاومت استفاده شد.

(۵) کوتیس و کاپل (۲۰۰۵) نیز به بررسی الگوهای چرخه های تجاری در کشورهای OECD پرداختند. مطابق با بررسی آنها، انعطاف پذیری بازارهای مالی عامل کلیدی در افزایش مقاومت در این گروه از کشورها معرفی شده است (اخباری و قلی زاده، ۱۳۹۴: ۶۸-۶۶).

۵. روش تحقیق

از آنجا که هدف این تحقیق به آزمون کشیدن فرضیات ارائه شده در سطح از جامعه آماری می باشد در این تحقیق فوق روش پیمایشی بهره خواهیم برد.

۱.۵. جامعه و نمونه آماری

تمامی گروه و افرادی که برای تحقیق، مناسب تشخیص داده شده اند. جمعیت یا جامعه آماری نامیده می شود. جامعه آماری شامل تمام مواردی است که با معیارهای از پیش تعیین شده برای تحقیق تطبیق می کند (طالقانی، ۱۳۷۱: ۱۳۷). جامعه آماری ما در این پژوهش کلیه دانشجویان، کارکنان و اعضاء هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان بوشهر می باشد. نمونه آماری در پژوهش حاضر شامل ۱۰۵ نفر از دانشجویان، کارکنان و اعضاء هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان بوشهر می باشد که به روش تصادفی ساده انتخاب می شوند.

۲.۵. تکنیک جمع آوری اطلاعات

پرسشنامه رایج ترین تکنیک جمع آوری اطلاعات در تحقیقات پیمایش است بنابراین ما هم در این تحقیق جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز خود از پرسش نامه محقق ساخته و مقدار آلفای آن برای متغیرها و کل سوالات پرسشنامه به قرار زیر است:

جدول شماره (۱) متغیرها و تعداد گویه

متغیرها	تعداد گویه ها	مقدار آلفا
رسانه های جمعی	۶	۰/۸
تعهد دینی	۶	۰/۸
تعهدات فرهنگی	۶	۰/۸
کل پرسشنامه	۱۸	۰/۹

منبع: یافته پژوهشگر

۶.۲.۵. روش های آماری تجزیه و تحلیل داده ها

پس از اتمام کار جمع آوری اطلاعات، سرانجام کار توصیف و تجزیه و تحلیل آماری بر روی نسخه های پرسش نامه تکثیر شده، انجام می گیرد. بر اساس، پرسش نامه ها شماره گذاری شده و اطلاعات هر کدام از آنها «کد گذاری» می گردد. کدهای داده شده به سوالات پرسش نامه ها، بر روی «برگه های مخصوص کد گذاری» ثبت و سپس کدهای ثبت شده را وارد کامپیوتر نموده و با استفاده از نرم افزار کامپیوتری معروف به (SPSS) در محیط ویندوز تجزیه و تحلیل داده ها انجام خواهد شد

۶. یافته های تحقیق

۱- ۶/۷ درصد از پاسخگویان ۲۰ سال و کمتر سن داشتند، ۱۷/۱ درصد ۲۱ تا ۲۵ سال، ۵۶/۲ درصد ۲۶ تا ۳۰ سال و ۲۰ درصد ۳۱ تا ۳۵ سال سن داشتند.
 ۲- ۴۵/۷ درصد از پاسخگویان زن و ۵۴/۳ درصد مرد می باشند.
 ۳- ۷۹ درصد از پاسخگویان شاغل و ۲۱ درصد نیز بیکار (دانشجو) بودند.
 ۴- ۸/۶ درصد پاسخگویان دیپلمه (دانشجو)، ۹/۵ درصد فوق دیپلم، ۴۴/۸ درصد لیسانس و ۲۹/۵ درصد نیز فوق لیسانس می باشند.

۱.۶. یافته های مربوط به فرضیه های تحقیق

فرضیه ۱:

به نظر می رسد بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۲) همبستگی بین متغیر عوامل جمعیت شناختی و تحقق اقتصاد مقاومتی را نشان می دهد.

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سن	۰/۱۰	۰/۹
تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی		

منبع: یافته پژوهشگر

جدول (۳) مقایسه میانگین تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی بر حسب دیدگاه زنان و مردان با استفاده از آزمون t با یکدیگر

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t مقدار	مقدار F	سطح معنی داری
زن	۴۸	۳۷/۱	۱۱/۹	۱۰۳	۰/۲۳۸	۰/۵۴۰	۰/۴
مرد	۵۷	۳۶/۵	۱۲/۳				

منبع: یافته پژوهشگر

جدول (۴) مقایسه میانگین تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی بر حسب وضعیت اشتغال پاسخگویان با استفاده از تحلیل واریانس یکطرفه

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معنی داری
بین گروه ها	۱۰۳/۳۴۶	۴	۲۵/۸۳۶	۱/۷۱	۰/۹
درون گروهها	۱۵۱۲۸/۹۰۲	۱۰۰	۱۵۱/۲۸۹		
جمع	۱۵۲۳۲/۲۴۸	۱۰۴	-		

منبع: یافته پژوهشگر

با توجه به نتایج بدست آمده از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون، تی مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه تفاوتی بین جنسیت و وضعیت شغلی پاسخگویان و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی مشاهده نشد همچنین بین سن و تقویت سرمایه اجتماعی

در راستای اقتصاد مقاومتی نیز رابطه معنی داری مشاهده نشد بنابراین بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود ندارد و فرضیه فوق رد می شود.

فرضیه ۲:

به نظر می رسد بین رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد. جدول (۵) همبستگی بین متغیر حرکت به سمت اقتصاد دانش بنیان توسط رسانه های جمعی و تحقق اقتصاد مقاومتی را نشان می دهد.

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
رسانه های جمعی	/۹۰۴**	/۰۰۰
تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی		

منبع: یافته پژوهشگر

با توجه به نتایج بدست آمده ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. عبارتی (تبلیغ کالاهای تولید داخل، ترویج فرهنگ وقف در جامعه داخل، تقویت اعتماد اجتماعی بین مردم داخل، ساخت برنامه های تلویزیونی و رادیویی جهت اصلاح الگوی مصرف در بین مردم، افزایش سطح آگاهی مردم در زمینه اهمیت اقتصاد مقاومتی داخل، حمایت از مشارکت اجتماعی مردم در طرح های اقتصادی، اجتماعی) توسط رسانه های جمعی و مجازی داخلی رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد در نتیجه این رابطه در سطح ($P < /0.001$) و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید

فرضیه ۳:

به نظر می رسد بین تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۶) همبستگی بین متغیر تعهد دینی و تحقق اقتصاد مقاومتی را نشان می دهد.

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
تعهد دینی	/۸۴۴**	./۰۰۰
تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی		

منبع: یافته پژوهشگر

با توجه به نتایج بدست آمده ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. به عبارتی عوامل مذهبی نظیر (پایندی به فرهنگ قناعت، تقویت روحیه صرفه جویی، تقویت روحیه کمک به هم نوع، توجه توأمان به دنیا و آخرت) رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد در نتیجه این رابطه در سطح ($P < /0.001$) و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید

فرضیه ۴ :

به نظر می رسد بین تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد. جدول (۷) همبستگی بین متغیر تعهدات فرهنگی و تحقق اقتصاد مقاومتی را نشان می دهد.

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
تعهدات فرهنگی	۰/۸۹۸**	۰/۰۰۰
تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی		

منبع : یافته پژوهشگر

با توجه به نتایج بدست آمده ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. عبارتی تعهدات فرهنگی نظیر (ترجیح کالاهای داخل نسبت به کالاهای خارجی، کاهش مصرف کالای قاچاق، تقویت فرهنگ کاهش تجمل گرایی، تقویت فرهنگ متعالی سازی کسب و کار، تقویت روحیه تبدیل فرصتها به ایده، تقویت فرهنگ ریسک پذیری، تقویت فرهنگ جاری سازی سرمایه ها، تقویت فرهنگ جهاد و ایثار) رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد. در نتیجه این رابطه در سطح $(P < /0.000)$ و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید

نتیجه گیری

پژوهش حاضر که به منظور بررسی عوامل موثر بر تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی انجام شده است، پس از طی مراحل مقدماتی و مرور مبانی نظری تحقیق و مشخص شدن مدل تحقیق و سپس فرضیات آن تدوین گردید و سپس اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون این فرضیات از طریق پرسشنامه از یک نمونه ۱۰۵ نفر از دانشجویان، کارکنان و اعضاء هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان بوشهر می باشد که به روش تصادفی ساده انتخاب می شوند. جمع آوری گردید و با استفاده از روش های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و هم چنین روش های آمار استنباطی مانند ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شدند که نتایج آن به شرح زیر می باشد:

فرضیه ۱ :

بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون، تی مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه تفاوتی بین جنسیت و وضعیت شغلی پاسخگویان و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی مشاهده نشد همچنین بین سن و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی نیز رابطه معنی داری مشاهده نشد بنابراین بین عوامل جمعیت شناختی (سن، جنس، وضعیت اشتغال) و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود ندارد و فرضیه فوق رد می شود.

فرضیه ۲ :

بین رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر رسانه های جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. عبارتی (تبلیغ کالاهای تولید داخل، ترویج فرهنگ وقف در جامعه داخل، تقویت اعتماد اجتماعی بین مردم داخل، ساخت برنامه های تلویزیونی و رادیویی جهت اصلاح الگوی مصرف در بین مردم، افزایش سطح آگاهی مردم در زمینه اهمیت اقتصاد مقاومتی داخل، حمایت از مشارکت اجتماعی مردم در طرح های اقتصادی، اجتماعی) توسط رسانه های جمعی و مجازی داخلی رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد. در نتیجه این رابطه در سطح $(P < /0.000)$ و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید

فرضیه ۳:

بین تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر تعهد دینی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. به عبارتی عوامل مذهبی نظیر (پایندی به فرهنگ قناعت، تقویت روحیه صرفه جویی، تقویت روحیه کمک به هم نوع، توجه توأمان به دنیا و آخرت) رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد. در نتیجه این رابطه در سطح $(P < /0.00)$ و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید.

فرضیه ۴:

بین تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون بیانگر رابطه قوی و مثبت بین متغیر تعهدات فرهنگی و تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی است. عبارتی تعهدات فرهنگی نظیر (ترجیح کالاهای داخل نسبت به کالاهای خارجی، کاهش مصرف کالای قاچاق، تقویت فرهنگ کاهش تجمل گرایی، تقویت فرهنگ متعالی سازی کسب و کار، تقویت روحیه تبدیل فرصتها به ایده، تقویت فرهنگ ریسک پذیری، تقویت فرهنگ جاری سازی سرمایه ها، تقویت فرهنگ جهاد و ایثار) رابطه مثبت و معنی داری در تقویت سرمایه اجتماعی در راستای اقتصاد مقاومتی دارد. در نتیجه این رابطه در سطح $(P < /0.00)$ و با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است بنابراین، فرضیه فوق تایید گردید.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. اخباری، محمد و قلی زاده، صدیقه (۱۳۹۴). ثبات اقتصاد کلان در رویکرد اقتصاد مقاومتی. نشریه روند (روند پژوهش های اقتصادی). ۲۲(۷۱). صص ۷۸-۵۵.
۳. ارل بی، روش تحقیق در علوم اجتماعی، چ دوم، ترجمه رضا فاضل؛ تهران، سمت، ۱۳۸۴.
۴. اصغری، محمود (۱۳۹۲). تربیت دینی و تأثیر آن بر اقتصاد مقاومتی. پژوهشهای اجتماعی اسلامی. ۱۹(۴)۹۹. صص ۱۳۷-۱۶۰.
۵. اصغری، محمود (۱۳۹۳). خانواده و نقش آن در اقتصاد مقاومتی. نشریه پژوهش های اجتماعی اسلامی. ۲۰(۳)۱۰۲. صص ۱۳۷-۱۶۰.
۶. افجه، سید علی اکبر (۱۳۸۰). مبانی فلسفی و تئوریهایی رهبری و رفتار سازمانی، تهران، سمت.
۷. اونق، نازمحمد (۱۳۸۴). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر گنبد کاووس). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
۸. ایزدی، طاهره (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی؛ از مقاومت در برابر دشمن تا خلق حماسه. منبع سایت www.khorshidonline.com
۹. آیت اله خامنه ای. سید علی. (۱۳۹۲). سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی. قابل دسترسی در: WWW.khamenei.ir.
۱۰. الوانی، مهدی، شیروانی، علیرضا. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی (مفاهیم، نظریه ها، کاربردها). تهران: نشرمانی.

۱۱. بلندیان، محمد مهدی و ناصری، سارا (۱۳۹۴). رهیافتی بر شناسایی بایسته های سیاستهای اقتصاد مقاومتی بر سیاستهای شهرسازی و صنعت ساختمان. نشریه مدیریت شهری. ۱۴(۴۰). صص ۲۶۷-۲۴۹.
۱۲. پیامی، عادل (۱۳۹۱). ۱۰ نکته درباره تحقق اقتصاد مقاومتی. منبع سایت farsi.khamenei.ir
۱۳. تزال، بیکر، (۱۳۸۳) روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی، تهران، دانشگاه پیام نور
۱۴. جامی، علیرضا؛ ایمانی مقدم، حمید رضا و تنها، مجتبی (۱۳۹۱). راهبردهای افق روشن با رویکردی بر اقتصاد مقاومتی، مشهد، سخن گستر.
۱۵. خاوری، عبدالله. ارائه مدل دستیابی به اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی نیروی کار. پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی.
۱۶. خضری، محمد. (۱۳۸۴). دولت و سرمایه اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی.
۱۷. خلیلی، احسان رحمانی و مهدوی، سید محمد صادق (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی شهروندان تهران. مجله جامعه شناسی معاصر. ۲(۲). صص ۱۱۹-۱۴۳.
۱۸. داوودی، محمد (۱۳۸۶). نقش معلم در تربیت دینی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
۱۹. دشتی، محمد (۱۳۷۹). ترجمه نهج البلاغه، قم، پرهیزکار.
۲۰. ربانی خوراسگانی، علی و همکاران (۱۳۸۸). بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در سطح محله. نشریه علوم اجتماعی (دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد). ۶(۲). صص ۱۴۹-۱۱۹.
۲۱. ربیعی، علی و صادق زاده، حکیمه (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی بر کارآفرینی. نشریه رفاه اجتماعی. ۱۱(۴۱). صص ۱۹۱-۲۲۱.
۲۲. رحمان پور، محمد و همکاران (۱۳۹۵). بررسی برنامه درسی ملی ایران در ارتباط با مولفه های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه صاحب نظران. نشریه مطالعات ملی. ۱۷(۱۱۶۵). صص ۲۱-۳.
۲۳. رسولی، محمدرضا و پاک طینت، داوود (۱۳۹۰). بررسی نقش رسانه های جمعی در شکل گیری سرمایه اجتماعی در بین شهروندان شهر یزد. نشریه فرهنگ ارتباطات. ۱(۱). صص ۶۱-۹۴.
۲۴. رضایی، مجید (۱۳۸۴). آثار برخی قواعد فقهی بر بازار کار، اقتصاد اسلامی، شماره ۱۸.
۲۵. زریباف، مهدی (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی تغییر در فرهنگ مصرف و سرمایه گذاری. منبع سایت www.598.ir.
۲۶. ساروخانی، باقر، (۱۳۷۵) روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی
۲۷. سام آرام، عزت اله و همکاران (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر میزان سرمایه اجتماعی در دانشگاه علامه طباطبائی. نشریه فصلنامه علوم اجتماعی. ۵۱. صص ۸۰-۳۹.
۲۸. سرمد، غلامعلی (۱۳۷۸). روابط انسانی در سازمانهای آموزشی، تهران، سمت.

۲۹. سلیمانی، محمد (۱۳۹۶). شش ضرورت اجرای اقتصاد مقاومتی. منبع وب سایت <http://www.ziaossalehin.ir/fa/content/5801>
۳۰. سویزی، محسن، محمدی، فریبرز. (۱۳۹۰). نقش سرمایه اجتماعی در تامین امنیت سرمایه گذاری. رهنامه سیاستگذاری، سال دوم. شماره ۳. صص ۱۲۰-۱۴۵.
۳۱. شیخ پور، مهدیه و سمانه مهدی زاده، ۱۳۹۲، نقش سرمایه های اجتماعی بر اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم، کنفرانس بین المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر، شرکت پژوهشی طرود شمال، http://www.civilica.com/Paper-IECEUS01-IECEUS01_082.html
۳۲. شیخ پور، مهدیه و مهدی زاده، سمانه (۱۳۹۲). نقش سرمایه های اجتماعی بر اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم. مقاله های همایش های ایران. کنفرانس بین المللی اقتصاد در شرایط تحریم. شرکت پژوهشی طرود شمال
۳۳. شیروان، امیر و احسان مرادی (۱۳۹۱). تمایز های اقتصاد مقاومتی و ریاضت اقتصادی. مجله بازار سرمایه. سال سوم شماره ۳۳.
۳۴. صحیفه نور (۱۳۶۹). تهران، انتشارات سازمان مدارک فرهنگی
۳۵. صدر، سید محمد باقر (۱۴۲۱ق)، الاسلام یقود الحیاء، قم، مرکز الابحاث و الدراسات التخصصیه للشهید الصدر.
۳۶. طالقانی، محمود، روش تحقیق نظری، چ ششم، قم، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۱.
۳۷. عبداللهی، محمد. موسوی، میرطاهر (۱۳۸۶). «سرمایه اجتماعی در ایران، وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان شناسی گذرا» فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم. صص ۱۹۶-۲۳۳.
۳۸. علاقه بند، علی (۱۳۷۸). مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی، تهران، روان.
۳۹. علوی، بابک (۱۳۸۷). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه، ماهنامه تدبیر. ۳.
۴۰. علوی، سیدبابک (۱۳۸۱). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه، تدبیر. ۱۱۶. صص ۳۴-۴۰.
۴۱. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۵). «سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی»، از کتاب «سرمایه اجتماعی، اعتماد و دموکراسی به» کوشش کیان تاجبخش «مترجم حسن پویان و افشین خاکباز»، تهران: نشر شیرازه.
۴۲. کشکر، سارا (۱۳۹۲). مفهوم سطح معنی داری، سطح اطمینان و اندازه اثر در تحقیقات. منبع سایت www.sarakeshkar.com
۴۳. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۳۶۰). اصول کافی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت.
۴۴. مبارکی، محمد (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

۴۵. متانی، مهرداد و فلاح، علی (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان با تاکید بر نقش رسانه های جمعی، نخستین همایش ملی آرمان شهر ایران، نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور. وب سایت www.civilica.com.
۴۶. متقی، علی بن حسامالدین (۱۴۱۳ق)، کنزالعمال فی سنن الاقوال والافعال، بیروت، مؤسسه الرساله.
۴۷. مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۴ق)، بحار الانوار لدرر اخبار الائمه الاطهار، بیروت، مؤسسه الوفاء.
۴۸. مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۴ق)، مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۴۹. نادعلی، محمد (۱۳۹۴). ثبات مالی و ضرورت پایش آن در فضای اقتصاد مقاومتی حاکم بر اقتصاد ایران. نشریه روند (روند پژوهش های اقتصادی). ۲۲(۷۱). صص ۱۶۸-۱۴۵.
۵۰. ناطق پور، محمدجواد و فیروزآبادی، سیداحمد (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در شهر تهران، نشریه مجله جامعه شناسی ایران، ۶(۴). صص ۹۱-۵۹.
۵۱. ناظم، فتاح، صادقی، ام البنین. (۱۳۹۲). ارائه الگوی ساختاری بهره وری بر اساس سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری در آموزش و پرورش. فصلنامه علمی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. سال ششم. شماره ۲. پیاپی ۲۲.
۵۲. نثاری، رضا و همکاران (۱۳۹۴). راهبردهای تامین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج ساله، با تاکید بر سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی. نشریه اقتصاد و مدیریت شهری. ۳(۱۱). صص ۱۱۶-۹۹.
۵۳. نهاوندیان، منصور و نیک خلق، علی اکبر (۱۳۹۱). فرهنگ اقتصاد. مجله آینده نگر. سال چهاردهم.
۵۴. یلفانی، امیر و همکاران (۱۳۹۵). بررسی اثرات و پیامدهای تحریم بر سرمایه گذاری خارجی در ایران و رابطه اقتصاد مقاومتی با کاهش اثرات منفی تحریم. نشریه شباک. ۲(۹). صص ۱۰-۱.

Bolino. Mark (2002), citizenship behavior and creation of social capital in organizations, academy of management review, vol: 27. P22.

۵۵. Cotis, J.-P. and Coppel, J. (2005). Business Cycle Dynamics in OECD Countries: Evidence, Causes and Policy Implications., in Kent C. and D. Norman (eds), The Changing Nature of the Business Cycle, Reserve Bank of Australia 2005 Conference Proceedings, Sidney.
۵۶. Dawley S, Pike A, Tomaney J. (2010). Towards the Resilient Region?, CURDS Working Paper , Local Economy, NO.25(8), PP 650-667.
۵۷. Duval, Romain, Jørgen Elmeskov and Lukas Vogel. (2007). Structural Policies and Economic Resilience to Shocks. Economics Department OECD Working Paper No. 567 (27.)
۵۸. Fukuyama. F. (1999) , Trust: the social virtues and the creation -Lee. Lock.L (2005) , knowledge management
۵۹. Hill, Edward, Howard Wial and Harold Wolman. (2008). Exploring regional economic resilience. Working Paper, Institute of Urban and Regional Development, No 04.
۶۰. Leana. Carrie & Buren. Harry (1999) , organizational social and employment practices, Academy of management review, Vol: 24. no: 3. p: 53-55.

۶۱. Nahapiet. J. & Ghoshal .S. (1998) , *social capital , intellectual capital and the organizational advantag*, *Academy of management review*, Vol: 23.
۶۲. Timmons. j. (2003) , *new venture creation*, *Boston home wood publishe*, P: 175.
۶۳. *tool and techniques*, *ehsevier butterworth*.

پی نوشت:

-
- ^۱- Sensenbrenner and Portes
^۲- Timmons
^۳- Fukuyama
^۴- Lina & Van buren
^۵- Bolino et a
^۶- Nahapiet & Ghoshal
^۷- Briguglio
^۸- Dawley, et al
^۹- Hill, et al
^{۱۰}- Duval, et al
^{۱۱}- Cotis and Coppel